

»MODERNISAATIOTEORIA» JA DEMOKRATISOITUMINEN

Lukiessani Poliitikka-lehden numeroa 4/1981 huomasin ilokseni päässeeni kovaan seuraan. Rolf Büchi arvioi tutkimustani Länsi-Euroopan uusista demokratioista rinnan Nicos Poulanzasin esseen »Die Krise der Diktaturen, Portugal, Griechenland, Spanien» kanssa. Mielihyvääni vähensi kylä hieman asetelman ontuvuus. Poulanzasin esseen ilmestymisajankohta on Büchin ilmoituksen mukaan helmikuu 1975. Oma — nimenomaan todellisia muutosprosesseja käsittelevä — tutkimukseni taas keskittyy suu- relta osin tämän jälkeiseen aikaan.

En myöskään voinut olla täysin tyytyväinen siihen tapaan, jolla Büchi tutkimustani käsitteli. Asetelma oli kovin valmis: Poulanzasin ylivertainen mietintö, johon verrattuna muut tutkimustavat eivät ole juuri mitään. Kyseinen lähtökohta näyttää olleen niin selvä, että Büchin ei ole tarvinnut edes lukea kokonaan omaa tutkimustani. Seuraavat kommentit kriitikon väitteisiin nähden lienevätkin siksi paikallaan:

1) Arviossaan Büchi tekee minusta »modernisaatioteoreetikon» (mitä kaikkea tämä nyt sitten tarkoittaakin). Totta on, että otan esiin yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen — modernisaation sanan länsieurooppalaisessa merkityksessä — ja poliittisen mobilisaation eräänä lähtökohtakäsitteenä. Samalla mainitsen tähän liittyvät rajoitukset: marxilaisen tieteenradition ulko-

puolella ei ole olemassa »teoriaa», jonka pohjalta voitaisiin Espanjan, Kreikan ja Portugalin poliittisia muutosprosesseja selittää. Kun vielä tunnustan, että en marxilaisista tutkimustapaa hallitse, on Büchin viittaus Poulanzasin tarpeellisuudesta tutkimukseni yhteydessä triviaali. Huomautettakoon vielä, että sen kaltainen »modernisaatioteoreetikko», jota olivat 60-luvun länsimaiset kehitysmaatutkijat, en todellakaan halua olla.

2) Esiin nousee myös toiveiden ja todellisuuden suhde. Büchi ei voi ymmärtää sitä, että pidän tutkimuksessani »eurooppalaisten solidaarisuusliikkeiden ja julkisen mielipiteen» merkitystä nimenomaan Espanjan ja Portugalin muutostapahtumille vähäisenä. Tämä on kuitenkin realiteetti, joka on tunnustettava. Tietysti olisi komeata sanoa, että kansainvälinen solidaarisuus voitti, mutta tosiasiat puhuvat valitettavasti toista. Yhtä selvä on, että viimeaikainen poliittinen kehitys puheena olevissa Välimeren alueen maissa on seurausta muun muassa niiden taloudellisesta ja sosiaalisesta muutoksesta. Eräs näkökulma muutosta selitettäessä onkin siis se, että vanhat instituutiot eivät vastanneet enää muuttuneiden yhteiskuntien asettamia vaatimuksia. Poulanzasilaiseen ajatusmaailmaan tämä näkökohta ei Büchin mukaan sovi, mitä seikkaa ainakin tämän kirjoittaja hiukan ihmettelee.

3) Käsite, jonka Büchi arviossaan käsittelee nähdäkseni tahallaan väärin on »länsieurooppalainen demokratia». Tietenkään sitä ei käytetä »tieteellisenä konseptiona» niinkuin Büchi antaa ymmärtää. Se tulee esille tutkimuksen johdantoluvussa siksi, että tarkasteltavien maiden poliittiset johdot ovat ilmoittaneet pyrkivänsä sanotun kaltaiseen päämäärään. Kyseessä on tällöin luonnollisesti ideologinen mielikuva, joka jokaiselle kuvittelijalleen merkitsee erilaisia asioita. Jonkinlainen pienin yhteinen nimitäjä viimeksi mainituille on silti annettava; siksi olen rohjennut hiukan eritellä »myyttiä».

4) Arviossaan Büchi kummastelee sitä, että olen analysoinut muutoksen strategioita. Tällä kohdin sivutaankin tutkimuksen keskeisintä sisältöä. Büchin käsityksen vastaisesti ei tässä silti olla tekemisissä tekijän (modernisaatioteoreettisen, naiivin?) valtiokäsityksen kanssa. Ajatushan oli se,

että muutosprosessit ovat niin Espanjan, Kreikan kuin Portugalinkin tapauksissa kulloisenkin poliittisen johdon suunnittelema ja enemmän tai vähemmän säännellysti toteuttamia kehityskulkuja. Tällä tarkoitetaan kuitenkin sitä, että kyse on asianomaiselle historialliselle kehitysvaiheelle ja tilanteelle tyypillisestä käyttäytymismallista. Tämän ulottuvampaa yleistystä tässä ei tehdä. Mikäli Büchi edelleenkin epäilee tämän sangen yleisesti tiedossa olevan seikan todenperäisyyttä, hän voi perehtyä esimerkiksi Espanjan osalta tunnetun taloustieteilijän ja itse strategisessa suunnittelussa mukana olleen *José Ramón Lasuénin* teokseen *La España Mediocrática* (Barcelona 1979).

5) Büchin väitettä analyysin mekaanisuudesta ja historiallisen perspektiivin laiminlyönnistä on vaikea ymmärtää. Asia on nimittäin täsmälleen päinvastoin. Kunkin tarkasteltavan tapauksen yhteyteen on laadittu asianomaista maata käsittelevä historiallinen katsaus. Tutkimuksessa on myös jopa kymmeniä kertoja korostettu tarkasteltavien tapausten erityispiirteitä ja toisistaan poikkeavuutta. Büchi vihjaa myös kritiikissään,

että väittäisin tarkastelemieni Välimeren alueen maiden kehittyvän Saksan Liittotasaavallan tai Ranskan kaltaisiksi. Tällaista en alkuunkaan väitä, eikä ajatus sopisi mitenkään tutkimuksessa esitettyihin kannanottoihin. Onkin vahinko, että kritikko ei ole lainkaan puuttunut työn substantiaaliin — ja siinä kuitenkin on tarkastelun pääpaino.

Ja vielä lopuksi: Yleisesti oltaneen sitä mieltä, että kritiikki, jonka puitteissa ruoditaan irrallisia lainauksia jostakin kokonaisuudesta on jo aikansa elänyt. Näin saadaan (pienellä vääristelyllä höystettynä) työstä esiin kuva, joka kenties ei vastaa lainkaan todellisuutta. Ei myöskään pitäisi väittää tekijän sanomaksi jotakin sellaista, jota hän ei todellisuudessa ole sanonut. Tällaiseenkin Büchi silti valitettavasti syyllistyy lainatessaan sanojani työni käsitteellisestä lähtökohdasta. Tietysti käytetty tekniikka tarjoaa kritiikin lukijalle tosi mojon vaikutelman (ja kohottaa terävän kritikon arvoa), mutta sangen epäilyttävää siihen turvautuminen silti on.

Kari Sulevo